

Să nu lăsăm în urmă nicio regiune și niciun lucrător: abordarea provocărilor legate de decarbonizare și modernizare în industria grea din Europa Centrală și de Est

Brussels, 20 April 2021 | IndustriAll 127/2021

Sindicatul din Europa Centrală și de Est solicită un Pact ecologic just din punct de vedere social, care să asigure modernizarea tehnologică și digitală a bazei industriale din regiunea lor. Dialogul social și participarea lucrătorilor reprezintă principalele ingrediente pentru realizarea unei tranziții echitabile, asigurându-se astfel că nicio regiune și niciun lucrător nu sunt lăsați în urmă pe măsură ce ne angajăm în cadrul Pactului ecologic european și al decarbonizării rapide către o economie neutră din punct de vedere climatic până în 2050.

În următorul deceniu, jumătate din furnalele și instalațiile de cracare chimică din Europa și o treime din cupoarele de ciment vor trebui înlocuite sau modernizate. Nu este timp de pierdut. Acum este necesar ca tranziția să fie pregătită, pentru a evita orice fracturi care vor avea ca prime victime lucrătorii și comunitățile lor. În Europa Centrală și de Est, tranziția industrială nu poate fi deconectată de la dubla tranziție energetică și digitală. Industria din țările est-europene se bazează în prezent pe combustibili fosili, ponderea ocupării forței de muncă în sectoarele mari consumatoare de energie este deosebit de ridicată, iar PIB-ul pe cap de locuitor este comparativ mai mic decât în alte țări europene.

Mai mult de atât, regiunea este rămasă în urmă în ceea ce privește transformarea digitală a industriei, cu niveluri foarte scăzute de densitate a roboților în procesele de fabricație, performanță redusă în inovare și posibilități tehnologice limitate pentru lucrul de la distanță. Acestea au efecte negative, nu numai asupra rezilienței întreprinderilor în situații precum criza pandemică, ci și asupra creșterii productivității și riscurilor de relocare. De aceea, este îngrijorător faptul că unele dintre țările din regiune au rămas în urmă în ceea ce privește alocarea benzilor de frecvență 5G, ceea ce nu va face decât să deterioreze și mai mult situația.

Dimensiunea regională merită mult mai multă atenție în elaborarea politicii industriale. Într-adevăr, progresul industrial și tehnologic are efecte puternice de aglomerare, iar industria (în special noile lanțuri valorice emergente) tinde să fie concentrată în regiunile cele mai inovatoare și mai importante. Disparitățile economice dintre regiuni sunt persistente și chiar se adâncesc, conducând la cercuri virtuozose în regiunile centrale și la cercuri vicioase în cele periferice. În plus, tranziția are un impact important asupra regiunilor dependente de carbon și mai puțin dezvoltate. Toate acestea conduc la un număr tot mai mare de regiuni UE „lăsate în urmă” și „dezindustrializate” (acestea nefiind doar regiunile dependente anterior de cărbune).

În trecut, avantajul comparativ care atrăgea investiții în Europa Centrală și de Est a depins foarte mult de costurile scăzute ale forței de muncă. Acest model a aruncat însă țările respective într-o capcană a salariilor mici, care le împiedică să transfere tehnologii și să-și modernizeze baza industrială. Companiile nu au stimulent pentru a investi în tehnologii costisitoare cu emisii reduse de carbon, automatizate și robotizate, atât timp cât amortizarea investițiilor este lentă și limitată, parțial din cauza costurilor scăzute ale forței de muncă.

Analizând oportunitățile oferite de tehnologiile cu emisii reduse de dioxid de carbon, constatăm că acestea sunt evidente în marile centre industriale cu acces la infrastructura cu emisii reduse de dioxid de carbon (cum ar fi CSC, H2, energiile regenerabile și infrastructura aferentă) și adesea situate în apropierea țărmurilor și

porturilor maritime, unde diverse industrii își minimizează costurile și riscurile prin realizarea de investiții comune în proiectele costisitoare. Având în vedere cantitatea enormă de energie curată și hidrogen, precum și investițiile aferente care vor fi necesare pentru a moderniza industria actuală și în Europa Centrală și de Est, această regiune se confruntă cu riscuri ridicate de a rata tranziția în favoarea altor zone mai atractive. Mai mult de atât, investițiile de tip „greenfield” sunt, în general, mai atractive din punct de vedere financiar decât cele de tip „brownfield” și modernizarea fabricilor existente. Capcana salariilor mici este, de asemenea, o cauză majoră a rămânerii în urmă a regiunii în ceea ce privește transformarea digitală a industriei.

Industriile tradiționale cu emisii ridicate de dioxid de carbon au o istorie în care se ofereau locuri de muncă bine plătite, sigure și stabile, bazate pe participarea lucrătorilor și acorduri colective puternice, iar asta nu doar în Europa Centrală și de Est. Deși lucrătorii nu mai sunt interesați de locurile de muncă cu emisii ridicate de dioxid de carbon, ei sunt preocupați de practicile existente la nivelul unor noi industrii și companii de subminare a drepturilor lucrătorilor și condițiilor de muncă. Totodată, sunt îngrijorați de faptul că, în lipsa anticipării schimbărilor și unei planificări cuprinzătoare, numărul noilor locuri de muncă create pentru compensarea pierderii celor existente nu se află la un nivel echivalent.

Credem cu tărie în potențialul de ocupare a forței de muncă al noilor tehnologii și industrii decarbonizate în regiunile Europei, dar solicităm urgent ca Planurile pentru o tranziție justă și redresare să fie condiționate de existența unui dialog social puternic cu sindicatele și de obiectivul de a crea locuri de muncă echivalente, de înaltă calitate, în regiunile aflate în tranziție.

Politicile UE, inclusiv pachetul de redresare și Mecanismul pentru o tranziție justă, vor trebui să asigure crearea de locuri de muncă industriale de înaltă calitate în CEE, înainte de eliminarea completă a exploatării cărbunelui și energiei pe bază de cărbune. Pachetul UE privind redresarea trebuie să prevină, de asemenea, mărirea decalajului considerabil existent deja în digitalizarea industriei europene.

Salutăm alocarea de către Comisie a resurselor de finanțare de 20% pentru digitalizare și de 37% pentru cheltuielile legate de climă, însă aceste linii directe pentru investiții nu garantează că fondurile vor fi destinate modernizării necesare de urgență a industriei. Până în prezent, niciun stat membru nu intenționează să investească sumele respective în transformarea digitală a industriei (sunt avute în vedere alte domenii, cum ar fi serviciile publice sau infrastructura). Acest lucru este deosebit de îngrijorător pentru Europa Centrală și de Est, unde deciziile de digitalizare sunt luate în mare parte de companii din cauza lipsei unor planuri naționale de digitalizare și a fondurilor necesare. Pachetul de redresare al UE trebuie să corecteze această situație și să contribuie la dezvoltarea unei industrii digitale și neutre din punct de vedere al emisiilor de dioxid de carbon în întreaga Europă, dacă dorim ca industria UE să fie un lider competitiv la nivel mondial.

Va fi important să se simplifice diferitele bugete din Cadrul financiar multianual actual dedicat digitalizării și să se asigure că investițiile sunt direcționate corespunzător. Programele dedicate direct digitalizării, infrastructurii digitale și modernizării ar trebui să țină seama, de asemenea, de domeniul de aplicare, regional și industrial. Obiectivele digitale pentru 2030 ar trebui să includă o puternică dimensiune industrială și să stabilească obiective ambițioase privind modul cel mai eficient de utilizare a sinergiilor dintre tranziția ecologică și cea digitală, cu accent pe ocuparea forței de muncă, calificare și utilizarea eficientă a resurselor.

Este esențial ca UE să profite de această ocazie pentru a-și moderniza și transforma sectoarele industriale și lanțurile de aprovizionare, astfel încât acestea să rămână competitive într-o lume a emisiilor mai scăzute. Comisia Europeană trebuie să demonstreze că viitoarele nevoi energetice ale industriei și societății pot fi satisfăcute prin intermediul Pactului ecologic, la prețuri accesibile. Acest lucru necesită o strategie puternică de politică industrială europeană – ETS nu este numai o politică industrială și nu este suficientă pentru a atinge neutralitatea climatică. Mecanismul de ajustare la frontieră a emisiilor de dioxid de carbon are un rol

important de jucat, dar nu este o soluție miraculoasă și nu trebuie văzut ca o sursă de venituri pentru rambursarea fondurilor de redresare. Suntem preocupați de pericolul fragmentării din interiorul UE și de creșterea inegalităților regionale în interiorul țărilor și între ele.

Este la fel de important ca pachetul de redresare să sprijine lucrătorii, să creeze locuri de muncă decente, cu emisii scăzute de dioxid de carbon și să le mențină pe cele industriale existente, sprijinind în același timp transformarea sectoarelor. Sindicatele vor juca un rol central în obținerea acestui rezultat, de la intervenția politică la negocierea și organizarea colectivă.

Pentru ca tranziția să fie viabilă, sustenabilă și justă pentru lucrători, pachetul de redresare al UE și Mecanismul pentru o tranziție justă trebuie să se bazeze pe inițiative care să asigure crearea de locuri de muncă bune în Europa Centrală și de Est înainte de eliminarea treptată a exploatarea cărbunelui și, în special, a energiei pe bază de cărbune.

Pentru a atinge acest obiectiv, sunt necesare urgent planuri naționale și regionale de Tranziție justă. Pentru a asigura acceptarea socială și dobândirea unei semnificații la nivel local, este crucial ca lucrătorii și reprezentanții lor în sindicate să fie pe deplin implicați în elaborarea și punerea în aplicare a acestor planuri. În condițiile efectelor devastatoare ale crizei COVID-19, pachetele de redresare și acțiunile de combatere a schimbărilor climatice trebuie să abordeze preocupările fundamentale ale oamenilor care lucrează. Acestea trebuie să acorde prioritate protecției sociale și creării de locuri de muncă bune. Lucrătorii și sindicatele acestora trebuie să se afle la masa negocierilor pentru a se asigura că acest lucru se întâmplă și pentru a se simți încrezători că vor exista locuri de muncă bune și, ca o consecință, comunități prospere. Sunt necesare abilități de planificare ambițioasă a viitorului și locuri de muncă de calitate. Guvernele, industria, partenerii sociali și sectorul educației ar trebui să colaboreze pentru a se asigura că atât forța de muncă existentă, cât și cea viitoare, sunt bine pregătite pentru provocările tranziției duble.

Pentru a asigura transformarea justă a regiunilor care depind în prezent de industria grea din Europa Centrală și de Est, planurile naționale de redresare, cele de Tranziție justă și finanțarea modernizării trebuie să abordeze următoarele aspecte:

- **Consolidarea dialogului social** - Lucrătorii și sindicatele acestora trebuie să fie la masa de negocieri pentru a se simți încrezători că vor exista locuri de muncă bune și, ca o consecință, comunități prospere. Există probleme substanțiale în multe țări, având loc o erodare a dialogului social și atacuri guvernamentale asupra sindicatelor (în Slovacia, Ungaria etc.). Pentru a realiza Pactul ecologic, sunt necesare urgent planuri naționale și regionale de Tranziție justă. Pentru a ajunge la o economie și o industrie competitive digital, existența unor planuri naționale de digitalizare este absolut obligatorie. Pentru a asigura acceptarea socială și dobândirea unei semnificații la nivel local, este crucial ca lucrătorii și reprezentanții lor în sindicate să fie pe deplin implicați în elaborarea și punerea în aplicare a acestor planuri. Implicarea sindicatelor ar trebui să fie o condiție obligatorie pentru finanțarea europeană. O consolidare juridică puternică a structurilor de dialog social și a drepturilor sindicatelor va fi crucială pentru ca sindicatele să își joace rolul real în tranziția lumii muncii.
- **O strategie industrială sustenabilă** la nivel UE, național și sectorial, capabilă să realizeze tranziția dublă, ecologică și digitală și să atragă investiții durabile în cele mai bune tehnologii disponibile, infrastructură, modernizare și transfer de tehnologie în Europa Centrală și de Est. Aceste strategii trebuie să se sprijine reciproc și să fie conforme cu obiectivele și programele suport ale UE. Este esențial ca partenerii sociali să fie implicați activ în elaborarea strategiilor care le vor modela viitorul.

- **Asigurarea unor condiții egale de competiție pe piețele mondiale:** UE trebuie să se concentreze asupra garanțiilor necesare în acest sens - să introducă un Mecanism de ajustare la frontieră a emisiilor de dioxid de carbon, să extindă garanțiile pentru sectorul siderurgic - după iunie 2021 - pentru a menține nivelul de competitivitate în lume a companiilor din UE.
- **Garantarea faptului că existența unor condiții regionale și sectoriale se reflectă în revizuirea ETS și în pachetul „Fit to 55”** – flexibilitățile regionale etc. Adoptarea de norme mai echitabile pentru alocarea cotelor de emisii, ținând seama de rolul specific și importanța industriei siderurgice pentru țările europene. Industria grea are nevoie de predictibilitate, întrucât ciclurile de investiții la nivelul acestora sunt lungi, de obicei 20 - 40 ani. În timp ce obiectivul privind obținerea neutralității climatice în 2050 oferă claritate pentru următorul ciclu de investiții și sunt necesare obiective intermediare pentru atingerea lui, impunerea surprinzătoare de termene stricte pentru obiectivele intermediare ar putea conduce la deprecierea unor active și va amenința competitivitatea globală a acestora.
- **Elaborarea unor planuri cuprinzătoare de creare de locuri de muncă și transformare** - pentru a realiza o Tranziție justă și susține **o politică industrială sustenabilă, viabilă pe termen lung** - prin investiții în cele mai bune tehnologii disponibile din regiune, prin renovarea și transferul de tehnologie și prin utilizarea criteriilor de achiziții publice. Ca răspuns la Pactul ecologic al UE și la cerința de autonomie strategică deschisă privind strategiile legate de materiile prime și politica industrială, există posibilități pentru crearea de locuri de muncă potențiale, specifice pentru industriile din Europa Centrală și de Est. Lipsa unor tehnologii preexistente poate fi, de asemenea, un avantaj, deoarece permite transformarea digitală, fără ca aceasta să fie afectată de inerția sistemelor învechite. Cu alte cuvinte, în multe cazuri, poate fi mai ușor să construiești o fabrică de la zero cu cea mai recentă tehnologie disponibilă, decât să schimbi tehnologia învechită cu una care se află deja în uz. Cu toate acestea, sunt necesare planuri naționale clare de transformare pentru a ne asigura că întreprinderile investesc și creează într-adevăr aceste locuri de muncă ecologice și digitale. Este esențial ca aceste planuri de transformare să fie legate de un dialog social puternic și de crearea unor locuri de muncă de înaltă calitate.
- **Investiții** – există nevoi substanțiale în ceea ce privește infrastructura din regiune. Și, într-un sens mai larg, decarbonizarea industriilor mari consumatoare de energie necesită o regândire a resurselor – de exemplu, în cadrul primei serii de proiecte pentru Fondul de inovare al ETS a fost înregistrat un deficit masiv – potrivit DG GROW, au fost licitate proiecte în valoare de 20 miliarde euro pentru fonduri disponibile în valoare de aproape 2 miliarde euro. Cum poate fi acoperit acest deficit în materie de investiții? Se va acorda prioritate „regiunilor industriale periferice”? Nou creatul Fond pentru o tranziție justă reprezintă o piatră de hotar, dar, spre regretul nostru, sumele disponibile nu sunt la nivelul provocărilor generate de decarbonizarea industriei și de natură să prevină ca decarbonizarea să ducă la dezindustrializare. De asemenea, există un deficit imens de finanțare a transformării digitale a industriei din regiune, deoarece, deocamdată, este exclusiv la latitudinea companiilor să decidă dacă să investească sau nu, în lipsa unor planuri ori fonduri naționale pentru a le sprijini. Sunt necesare de urgență linii directe specifice, precum și structuri de monitorizare și impunere a aplicării, care să asigure că fondurile UE de redresare vor impulsiona tranziția dublă - digitală și ecologică - a industriei. În cele din urmă, investițiile în tranziția dublă, digitală și ecologică, nu trebuie să fie considerate costuri, ci oportunități ale căror beneficii - durabilitate, competitivitate pe termen lung și ocuparea forței de muncă - vor fi recuperate pe termen lung.
- **Abordarea efectelor distributive ale decarbonizării** – Sărăcia energetică este deja o realitate descurajantă în multe țări din Europa Centrală și de Est. În 2019, 30% din gospodăriile din Bulgaria nu și-au putut permite să își asigure căldura necesară în locuințe, urmată îndeaproape de Lituania, unde procentul gospodăriilor aflate în aceeași situație a fost de 26,7% (Eurostat, 2019). Accesibilitatea energetică și la produsele cu emisii reduse de dioxid de carbon pentru gospodăriile cu venituri

mici și medii reprezintă condiții prealabile pentru o Tranziție justă, în timp ce accesul la surse de energie curată, abundente și sigure, la prețuri scăzute, este vital pentru competitivitatea marilor utilizatori industriali de energie. Contractele pentru diferență în materie de carbon ar putea juca un rol major în atenuarea impactului creșterii costurilor de producție.

- **Politici active bine finanțate în domeniul pieței forței de muncă** - nu există un model universal aplicabil tuturor lucrătorilor afectați de decarbonizare. Este nevoie de un set de instrumente, ca în orice altă situație de restructurare economică. Planurile individuale și politicile puternice în materie de competențe și educație sunt vitale. Realizarea unei evaluări adecvate a impactului social și economic al consecințelor transformării industriale în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, sectoarele și regiunile, este și ea importantă. Folosirea în timp util a drepturilor de informare și consultare pentru a pregăti forța de muncă să facă față provocărilor viitoare. Evitarea concedierilor în masă prin prezicerea din timp a schimbărilor (pensionarea anticipată, mobilitatea internă în cadrul companiei). Pentru angajații care trebuie să părăsească o companie, să se realizeze o tranziție lină de la un loc de muncă la altul, printr-o abordare individualizată.
- **Planurile de competențe și de formare sunt vitale** – pentru a se aborda lacunele existente în materie de competențe și a se corela mai bine nevoile pieței forței de muncă cu furnizarea de competențe. În contextul tranziției duble, ecologice și digitale, actualizarea competențelor și recalificarea (în special în ceea ce privește competențele digitale) vor fi vitale. **Transformarea reconversiei profesionale și reangajării într-o responsabilitate comună a tuturor: companii, parteneri sociali, agenții de dezvoltare regională, servicii publice de ocupare a forței de muncă, autorități.** Lipsa unei forțe de muncă calificate în Europa Centrală și de Est trebuie înțeleasă în contextul capcanei salariilor mici. Procentul absolvenților în domeniile științei, tehnologiei, ingineriei și matematicii (STIM) din regiune este în jurul mediei europene de 25%, iar în unele cazuri, precum România, Slovenia, Lituania și Estonia, este chiar mai mare. Cu toate acestea, regiunea se confruntă cu un mare exod de creiere, deoarece mulți absolvenți decid să părăsească țările lor de origine pentru locuri de muncă mai bine plătite în Europa Occidentală.
- **Protecția socială** - Stabilirea unor rețele de protecție socială pentru lucrătorii ale căror locuri de muncă vor fi în pericol (de exemplu, prin sisteme naționale de securitate socială mai puternice și prin întărirea legislației în domeniul muncii). UE ar trebui să extindă măsurile temporare de finanțare a șomajului, precum SURE, atât timp cât este necesar.
- Salariile reale trebuie să crească, asigurând o cotă echitabilă din câștigurile legate de productivitate și sprijinind o redresare impulsivă de salarii. Convergența economică trebuie, de asemenea, susținută de strategii care promovează convergența salariilor între Europa de Est și cea Occidentală și prin împiedicarea utilizării nivelurilor salariale ca mecanisme de ajustare internă. Acest lucru trebuie combinat cu strategii care vizează creșterea acoperirii negocierilor colective, în special prin promovarea organizării de sindicate.

UE trebuie să profite de această ocazie pentru a-și moderniza și transforma sectoarele industriale și lanțurile de aprovizionare, astfel încât acestea să rămână competitive într-o lume cu emisii mai scăzute, preluând totodată inițiativa la nivel global. Avem nevoie de parcursuri credibile care să traducă obiectivele UE în realitățile din teren. O Tranziție justă va fi vitală pentru a câștiga încrederea milioane de oameni care lucrează în industria europeană. Acest lucru este și mai important în țările din Europa Centrală și de Est în care au avut loc transformări politice și economice masive în ultimele decenii, în timp ce se află încă în capcana salariilor mici și sunt foarte dependente de marile companii străine. Este timpul să construim un viitor optimist pentru forța de muncă actuală și viitoare a regiunilor. Coeziunea teritorială europeană va facilita coeziunea socială. Fără sprijinul lucrătorilor, decarbonizarea în industriile grele din Europa Centrală și

---

de Est va eșua! UE are nevoie de o tranziție justă către o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon care să ducă la o prosperitate sustenabilă, împărtășită de toți.